

STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET UNDER 1972

Museistiftelsens huvudmän

Stiftelsen Upplandsmuseets huvudmän är Uppsala läns landsting, Uppsala kommun, Stockholms läns landsting och Upplands fornminnesförening.

Museistiftelsens styrelse

Museistiftelsens styrelse har haft följande sammansättning:

Valda av Uppsala läns landsting: bibliotekarie Samuel Eriksson, Tierp, och docent Stig Björklund, Rasbokil. Suppleanter: förman Karl Törnqvist, Enköping, och fil. stud. Thomas Korsfeldt, Uppsala.

Valda av Uppsala kommun: organisationschef Ivar Lindberg, Uppsala, och bitr. professor Per Ekman, Uppsala. Suppleanter: kontorist Ingrid Litsner, Uppsala, och herr Rune Stenbom, Uppsala.

Valda av Stockholms läns landsting: godsägare Lennart Stiernstedt, Knivsta. Suppleant: rektor Ryno Vigedal, Enskede.

Valda av Upplands fornminnesförening: docent Manne Eriksson, Uppsala. Suppleant: fil. lic. Valdis Ordéus, Örsundsbro.

Självskrivnen ledamot, sekreterare och museiföreståndare: landsantikvarie Ola Ehn, Uppsala.

Styrelsens ordförande var herr Samuel Eriksson och vice ordförande herr Manne Eriksson.

Arbetsutskott: ordföranden, vice ordföranden, skattmästaren och sekreteraren samt herr Per Ekman.

Skattmästare: bankkamrer Rune Skogum, Uppsala.

Revisorer: utsedda av Uppsala kommun: föreståndare Eric Ljungberg, Uppsala. Suppleant: 1:ste byråinspektör Sven Edman, Uppsala. Utsedda av Uppsala läns landsting: bankdirektör Erik Murén, Enköping, t. o. m. 12.6.1972. Fr. o. m. 13.6.72 hemmansägare Björn Norén, Tobo. Suppleant: fru Margit Bescher, Enköping.

Årsanslag

Upplandsmuseets totala anslag var under år 1972 726 470 kronor, därav engångsanslag 177 000 kronor. Anslaget har inte kunnat fördelas mellan huvudmännen i enlighet med de procenttal som är uttalade i stiftelsen Upplandsmuseets stadgar, dvs. Uppsala kommun 45%, Uppsala läns landsting 40%, Stockholms läns landsting 10% och Upplands fornminnesförening 5%. Det underskott som uppstått, har delvis täckts av Uppsala kommun och Uppsala läns landsting.

Anslagen från de olika huvudmännen fördelar sig sålunda:

Uppsala kommun	327 200 kronor
Uppsala kommun för Disagården	24 750 kronor
Uppsala läns landsting	283 020 kronor
Uppsala läns landsting för Disagården	18 000 kronor
Stockholms läns landsting	55 500 kronor
Upplands fornminnesförening	18 000 kronor

Personal

Museiföreståndare har varit landsantikvarie Ola Ehn, museiintendent Helena Harnesk, rustmästare Åke Gustafsson, ekonomiassistent Eivor Maier, receptionsföreståndare Ingrid Starkerud, receptionister Elsa Hultman och Anna Sennerfeldt (t. o. m. 27.9.1972), vakter i museet Anna-Greta Lindblom, Anna Lundin och Göta Malm. Under landsantikvariens semester har antikvarie Anna-Märta Berg varit tjänsteförrättande museiföreståndare. Under intendentens tjänstledighet har fil. kand. Eva Rosander tjänstgjort som vikarie 1.1.–14.7.1972.

Museet har under året haft sex extra amanuenser anställda: 10.4.–31.12. fil. kand. Kerstin Berg för utställningsarbete och katalogisering av museets samlingar, 17.4.–30.9. fil. kand. Katarina Nilsson för programverksamhet och guidning på Disagården, 15.5.–30.9., halvtid, fil. stud. Elisabeth Claesson för guidning på Disagården, 1.6.–31.8. fil. kand. Hans-Olof Boström för katalogisering av nyförvärv, 1.7.–31.8. fil. lic. Robert Bennett för utredning angående Upsala Teater samt 3.11.–12.12. fil. kand. Eva Norenhag-Estberg för utredning angående gården Ekeby i Riala.

Vaktmästare med timtjänstgöring på Disagården har varit fil. stud. Elisabeth Claesson.

Som guider vid museet har tjänstgjort fil. kand:erna Mona von Engeström, Anne-Sofie Gräslund, Kerstin Hemmingsson och Katarina Nilsson.

Kanslist vid Upplandsmuseets och Upplands fornminnesförenings gemensamma kansli har varit Margot Adolphson.

Dokumenterande verksamhet

Museet registrerar, genom att insamla föremål och fotografier, landskapets sociala liv, historia, utveckling och kulturprodukter. Resurserna räcker endast till ett selektivt förvärv av de föremål och fotografier som erbjuds museet såsom gåvor. En systematisk, dokumenterande verksamhet, som med föremål, fotografier och upppteckningar belyser en inom museets verksamhetsområde viktig företeelse, kan alltså icke bedrivas. Beträffande den dokumenterande verksamhet, som bedrivs av Upplands fornminnesförening, hänvisas till denna förenings årsberättelse.

Museet har under året fått ett nytt föremålsarkiv, Gahns gamla lagerbyggnad, som iordningställt för arkivering av museiföremål. Byggnaden är så stor att så gott som hela föremålsamlingen numera kan förvaras på ett ställe. I samband med detta görs en systematisk katalog över hela föremålsbeståndet som beräknas omfatta ca 15 000 nummer. Härvid har vi gått in för ett nytt katalogiseringssystem. Föremålen katalogiseras numera så, att kataloguppgifterna utan något extra arbete kan föras över på hålremsor för databehandling. Systemet är detsamma som används vid Nordiska museet, Skokloster och några andra större museer.

Bland de gåvor som registrerats under år 1972 kan nämnas:

En fana som tillhört Idrottsklubben Sirius i Uppsala och använts av klubben 1922–1972. Gåva av Idrottsklubben Sirius.

En samling dockskåpsmöbler tillverkade av guldsmeden Anders Fredrik Hellman i Uppsala på 1840-talet. Gåva av fru Dagny Wistelius, Sigtuna.

En samling restauranginventarier av porslin, glas och nysilver. Föremålen har använts på olika uppsalarestauranger som Hotell Gillet, Stadshotellet, Hotell Svanfeldt, Taddis, Rullan, Flustret och Hörnan. Gåva av direktör Folke Svanfeldt.

Lokaltelefonanläggning av märket L.M. Ericsson. Anläggningen har använts i lantmäterikontorets lokaler på Uppsala slott fram till 1964. Gåva av Länslantmäterikontoret i Uppsala län genom överlantmätare Erik Tobé.

Ett par lakan sydda år 1864 av Ebba Katarina Andersson inför giftermålet med handlanden Gustaf Vilhelm Andersson, Uppsala. Gåva av fru Emmy Svenson, Uppsala.

Ett tjugotal föremål inköpta av Upplands fornminnesförening har depone-rats på Upplandsmuseet. Bland föremålen kan nämnas:

Serveringskanna och mjölkkanne av silver, tillverkade av guldsmeden Erik Ernander, Uppsala, år 1785.

Ett par örringar av guld, tillverkade av Uppsala-smeden Sven Petter Dahlgren år 1854.

Ett tennfat, tillverkat av C. J. Lund, Uppsala, år 1931.

Uppsala teater

På uppdrag av Uppsala kommun har Upplandsmuseet gjort en inventering av den 1939 i samband med rivning tillvaratagna inredningen från salongen och scenen i Uppsala gamla teater, det s. k. Chateau Barowiak, i Järnvägsparken. För ändamålet lämnade kommunen ett särskilt anslag å 8 000 kronor. Under tiden 1.7.–31.8. var fil. lic. Robert Bennett anställd som extra amanuens för att utföra inventeringen.

Inventering

Med bidrag från Uppsala universitet har en inventering gjorts av framlidne nämndemannen Gustav Leanders hem och gård, Ekeby i Riala socken. Arbetet utfördes 4–15.9 av fil. kand.:erna Hans-Olof Boström och Eva Noren-hag.

Utställningar och annan utåtriktad verksamhet

En inskränkning av rubricerade verksamhet i förhållande till tidigare år har måst göras även under 1972. Detta med hänsyn till museets begränsade resurser för denna verksamhet.

Besöksiffror anges endast för de utställningar, vars besöksantal ej påverkats av andra samtidigt pågående utställningar.

Som vi ser dem, bilder av svensk forntid

23.1–29.2. 4 311 besökare.

Skärmutställning från Statens historiska museum. Utställningens bilder, från stenålder till vikingatid, kompletterades på Upplandsmuseet med föremål från samma tid. Till utställningen utarbetades förslag till arbetsuppgifter både för användning i skolan och på utställningen.

Bryggholmens glasbruk i Uppland

26.2–8.4.

En mindre utställning om det första glasbruket i Mälardalen, producerad av Enköpings stadsbibliotek.

Uppsala – stad att leva i

14.3–12.4.

Med avsikt att skapa debatt kring livsmiljön i Uppsala ordnade museet i samarbete med en rad organisationer och föreningar ett innehållsrikt program kring temat Uppsala – stad att leva i.

14.3. Debatt om Sävja

Program av:
Föreningen för Servicehus
i Uppsala och
Hyresgästföreningen

15.3. Trafiken i innerstaden –
hur man vill ha den

Cykelgruppen för Uppsala, Vårda
Uppsala, Öppet hus

17.3. Allas rätt till en bra
miljö – teater, informa-
tion, diskussion. Med
Fria Teatern, Björn Gill-
berg m. fl.

Uppsala Miljövårdsgrupp

18.3. Debatt om Boendemiljön i
Uppsala

Byalagen i Uppsala och Studie-
förbundet Vuxenskolan

18.3. Lekverkstad för barnen.
Teater, film m. m.

Arbetsgruppen för Barn i Stad
och Cykelgruppen för Uppsala

19.3. Måste Uppsala växa?
Debatt om arbete,
bostäder, trafik och
fritiden

Cykelgruppen för Uppsala och
Studieförbundet Vuxenskolan

19.3. Lekverkstad för barnen.
Teater, film m. m.

Arbetsgruppen för Barn i
Stad och Cykelgruppen för
Uppsala

Byalag, hyresgästföreningar och andra grupper presenterade sig på skärmar som ingick i programmet kring temat Uppsala – stad att leva i. Foto Sven Österberg.

5.4. Ola Ehn berättar om gårdarna kring Övre Slottsgatan

8.4. Film om Övre Slottsgatan

8.4. Lekverkstad för barnen

9.4. Diskussioner kring restaureringar. Bo Bengtsson – färgbilder

9.4. Lekverkstad för barnen

12.4. Man river ej goda miljöer

Upplandsmuseet

Upplandsmuseet och Öfre Slottsgatans Byalag

Arbetsgruppen för Barn i Stad
Upplandsmuseet

Arbetsgruppen för Barn i Stad
Nordisk Etnologisk och
Folkloristisk Arbetsgrupp
och öppet Hus-gruppen

Dessutom presenterade sig byalagen i Uppsala och andra miljövårdsgrupper i små utställningar. Till dessa utställningar gjordes arbetsuppgifter för skolklas-
ser.

Museets egna satsningar på temat Uppsala – stad att leva i utgjordes av utställningarna Erikslund – Uppsalas blommande slum och Övre Slottsgatan ska räddas. Se nedan!

Erikslund, Uppsalas blommande slum

15.3–27.4.

Utställningen var ett fotoreportage av Per Hellsten skildrande stadsdelen Erikslund i Uppsala och människorna som bor där. Till utställningen utarbetades arbetsuppgifter för skolklasser.

Villa Hjorth – museum?

24.3–16.4.

Utställningen, som producerades av museet, ville på ett enkelt sätt, med bl. a. nytagna fotografier och planritningar, delta i den mycket livliga debatten om ett planerat museum i Bror Hjorts villa i Kåbo i Uppsala.

Franciskanklostret

I april månad öppnades en mindre utställning som redovisar resultatet från årets arkeologiska utgrävningar av Franciskanklostret i kv. Torget i Uppsala. Utställningen står kvar tills vidare.

Övre Slottsgatan ska räddas

5.4–17.5.

Utställningen, som producerades av museet, ville visa det stora värdet i en sådan boendemiljö som Övre Slotts-området utgör. I tre avdelningar berättades om områdets kultur- och personhistoria och om hur man lever där i dag samt presenterades den utredning om områdets framtid som Byggnadsnämnden i Uppsala låtit göra. Till utställningen utarbetades arbetsuppgifter för skolklasser.

I anslutning till utställningen anordnades 17.5. en debatt kring restaurering av äldre stadsbebyggelse. Debattledare var arkitekt Ants Nõu.

Ny-gammalt

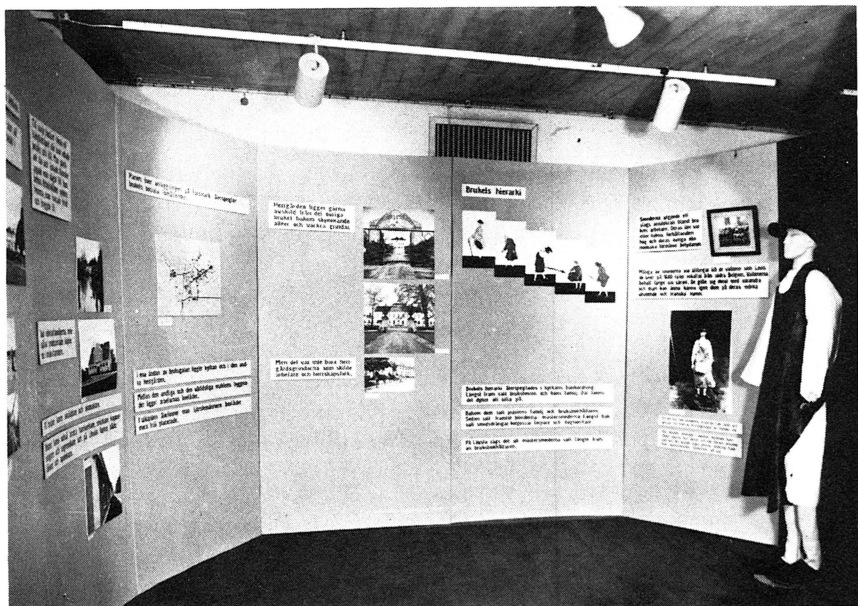
5.4–3.6.

Utställningen var ett samarrangemang med varuhuset OBS och visades i varuhusets lokaler i Gränby centrum. Utställningen bestod av två delar. I den ena visades moderna varuhusartiklar parallellt med sina föregångare, i den andra presenterades institutioner och föreningar som dokumenterar den uppländska kulturtraditionen. Under utställningstiden ordnades aktiviteter av olika slag.

Uppländska bruk

10.6–1.10. 9 776 besökare.

Utställningen producerades av Upplandsmuseet i samarbete med Sveriges Arkitekturmuseum och skildrade stångjärnstillverkningen vid de uppländska brukna samt livet och miljön i de slutna, självförsörjande brukssamhällena. Syftet med utställningen var att visa de omistliga kulturvärden som finns i de

Ett avsnitt ur utställningen Uppländska bruk. Foto Sven Österberg.

uppländska bruksmiljöerna samt de olika hot mot miljöernas fortsatta existens som föreligger.

Resor till uppländska järnbruk ordnades vid två tillfällen: 26.8. till Ullfors, Söderfors, Karlholmsbruk, Löfstabruk och Tobo, 2.9. till Vattholma, Österbybruk, Forsmark, Harg och Bennebol.

I samband med utställningen ordnades ett föredrag 27.9. *Arbetsliv och helger vid de uppländska vallonbruken* av Märta Tamm-Götlind.

Sibbo 1² – liten jordbruksenhet i Dannemora
21.10–(28.1.1973). 11 692 besökare.

Producerad av Upplandsmuseet och med Curt Norberg som fotograf. Utställningen bestod av en dokumentär del med svart-vita foton och text och av en estetisk del med färgbilder och musik. Temat var livet på ett mindre jordbruk som är dödsdömt i dagens Sverige.

Amnesty International

12.11–17.12.

En mindre utställning om den politiske fångens situation. Producerad av Amnesty International. Visad i föreningens regi.

Barnhörna

öppnad 16.12.

För barn i åldern 4–7 år har museet öppnat en egen, permanent avdelning. Där

Höet hässjas. Bild från utställningen Sibbo 1², liten jordbruksenhet i Dannemora. Foto Curt Norberg.

finns dels gamla leksaker i montrar, dels moderna leksaker att leka med, en läshörna med sagoböcker, material för att rita och måla samt en stor lekmodell föreställande den gamla komministergården i Härkeberga socken.

I samband med att barnhörnan öppnades ordnades i samarrangemang med Kulturnämnden två föreställningar av pjäsen *Pappasken*, som framfördes av Grupp Svensson.

Jul på Upplandsmuseet

Till Tomas-dagen, 21.12., dukades som vanligt ett julbord efter en beskrivning från Sko socken på 1800-talets mitt. På gården restes ett julträd enligt tradition från Västerlöfsta socken.

Lek i barnhörnan. Upplandsmuseet öppnade en permanent avdelning för barn i december 1972. Foto Uppsala-Bild.

Programverksamhet på Disagården

20.5.–10.9. På Disagården har ordnats söndagsprogram som arrangerats av Upplandsmuseet och Uppsala Ungdomsring i samarbete. Museets amanuens har deltagit vid utformandet av de kulturhistoriskt inriktade programmen. Programmen har varit ett led i museets strävan att levandegöra Disagården genom att dit knyta aktiviteter, vilka har ett direkt samband med den uppländska allmogemiljö Disagården utgör. Gamla Uppsala församling samt Gamla Uppsala Missionskyrka har svarat för de friluftsgudstjänster, som hållits under sommaren.

Folkmusik, uppsättning av ryaväv

22.5. 150 besökare.

Fiskrökning, kämpalekar

28.5. 300 besökare.

Fårklippning, växtfärgning

4.6. 700 besökare.

11.6. Disagården fick besök av deltagare i FN:s miljövårdskonferens. I samband med detta besök ordnades diverse aktiviteter såsom folkmusik, folkdans, textil slöjd och träslöjd. Området var denna dag stängt för allmänheten. 900 personer.

Folkmusik, tillverkning av gärdesgård

18.6. 700 besökare.

Förutom folkmusik framförd på fiol och nyckelharpa av medlemmar ur Upplands spelmansförbund framträdde Jont Birgit Rundgren med några folkvisor till ackompanjemang av Adam Taube.

Ett stycke av Disagårdens gärdesgård lagades av herr Ture Larsson, Gryta, varvid besökarna fick se ett sådant i det äldre allmogesamhället vanligt arbete som att badda vidjor och sätta ner störar till en uppländsk gärdesgård.

Midsommarafton: lekar, folkdans, musik m. m.

23.6. 4 000 besökare.

Midsommardagen: lekar, folkdans, musik. Gudstjänst

24.6. 2 500 besökare.

Korgarbete. Teater

2.7. 300 besökare.

Bygdespelet *Bomullsklänningen*, författat av Karin Alinder, framfördes av teatergrupp ur Uppsala Ungdomsring.

Byka, klappa, mangla, stryka

9.7. 450 besökare.

Äldre tiders tvätt visades med gamla redskap såsom bykkar, mangelbräde, strykjärn med lod m. m.

Så friade vi

16.7. 400 besökare.

En teatergrupp ur Uppsala Ungdomsring framförde ett avsnitt utgörande ett frieri, ur Karin Alinders bygdespel *Per-Olov går i bönemål*. I en av stugorna visades en liten utställning av friargåvor samt förekom vävning.

Shuskinnsgröt och klimp. Gudstjänst

23.7. 400 besökare.

Temadag kring 1800-talets kosthåll.

Bordet är dukat i Nyvla-stugan på Disagården med anledning av en temadag kring 1800-talets kosthåll. Foto Markku Reingoldt.

Lekdag

30.7. 500 besökare.

Kämpalekar, ringlekar, tävlingar, pysselhörna, musik m. m.

Folkmusik. Gudstjänst

6.8. 350 besökare.

Medlemmar ur Upplands spelmansförbund medverkade.

Träslöjd

13.8. 550 besökare.

Textil slöjd

20.8. 600 besökare.

Fårklippning, vävning, spinning, bandvävning, nålning m. m.

Ystning, smörkärning, messmörskokning. Teater

27.8. 450 besökare.

Bomullsklänningen, se ovan, framfördes.

Slagträskning, halmarbete. Gudstjänst

3.9. 200 besökare.

Linberedning, dräktparad

10.9. 550 besökare.

Det lin, som under året odlats på Disagården, bråkades, skäktades och häcklades. I dräktparaden visades olika varianter av Häverödräkten.

Öppethållande m. m.

Museet har 1.10.–30.4. varit öppet vardagar kl. 12–16, sön- och helgdagar kl. 13–17 och helgfria onsdagar även kl. 19–21. Under tiden 1.5.–30.9. öppet vardagar kl. 11–16, för övrigt samma tider.

Disagården har varit öppen, dvs. området tillgängligt, 5.5.–10.9. Stugorna har endast kunnat öppnas vid amanuensernas visningar onsdag–fredag tre ggr/dag, lördag och söndag sex ggr/dag.

Besöksfrekvens 1972

Upplandsmuseet totalt	39 916
Disagården, totalt, ungefärlig uppskattning	23 000
Fördelning på olika besökarkategorier:	
Upplandsmuseet	
enstaka besökare	32 095
grundskolor och gymnasieskolor, antal klasser	163
antal föreningar	18
Lärarhögskolan, antal grupper	15
övriga skolor, antal grupper	16
Uppsala universitet, antal grupper	9
studieförbund, antal grupper	9
Disagården	
personer som deltagit i amanuensernas visningar	1 623
skolor, antal klasser	48

Övrigt

Professor Per Ekman och sekreteraren har som representanter för Stiftelsen Upplandsmuseet ingått i den av Uppsala kommunfullmäktige tillsatta Ulva-kvarn-kommittén, ett särskilt organ för iordningställandet av byggnader m. m. vid Ulva kvarn i Bälinge.

Sekreteraren har ingått dels i arbetsgruppen för Walmstedtska gårdens i Uppsala restaurering, dels i den arbetsgrupp, W-gruppen, som handhar inredandet av huvudbyggnaden i Walmstedtska gården.

Sekreteraren har varit ledamot i Bildningsförbundets i Uppsala län styrelse med intendent Helena Harnesk som suppleant.

Sekreteraren har ingått i en av Uppsala kommuns och läns turisttrafikförbund tillsatt kommitté för utredning av frågor rörande uppländska souvenirer.

Intendent Harnesk har närvarit vid sammanträdena med den av universitetskanslersämbetet tillsatta arbetsgruppen SAMSUS med uppdrag att bedriva försöksverksamhet med forskningsinformation. Intendent Harnesk har vidare deltagit i Svenska museiföreningens höstmöte i Umeå 22–23.9.

Intendent Harnesk har varit ledamot i Uppsala läns Turisttrafikförbunds styrelse.

Uppsala 19 januari 1973

Samuel Eriksson
ordf.

Ola Ehn
sekr./museichef